

היכל החתם סופר

גליון שביעי בגישתו ותרנתו
של מרנא ורבנא החתם סופר זי"ע א

גליון י"ט • פרשת ואתחנן • ט"ז אב תשפ"ה

המבצע
העולמי
ללימוד
הש"ס
פרטים
בעמוד ג

בפתח ההיכל

חודש מנחם - נחמו נחמו עמי

יחזקאל הנביא ששהה בעת החורבן בבבל, נתנבא שם נבואת פורענות על צור, על אשר שחקו לאיד בני ישראל בחורבנם. ואלה מקראי קדש (יחזקאל כו, א) **וַיְהִי בַעֲשִׂימִי עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר ה' אֵלַי לֵאמֹר: בֶּן אָדָם יַעַן אֲשֶׁר אָמְרָה צֹר עַל יְרוּשָׁלַם הָאֵחָד וְגו' אֶמְלֶאֱהָ הַחֲרָבָה**. והקשו בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה), דהאי עשתי עשר שנה היינו שנת החורבן [שהוא שנת י"א לצדיקיהו], ומעתה תמוה באחד לאיזה חודש מיירי, שאם בא' לחדש אב, איך אפשר שכבר נתנבא על שמחת צור ועדיין לא חרב הבית. ואם באחד לאילול, א"כ תמוה מפני מה נתמהמהה נבואת פורענותה של צור כ"כ עד אילול.

ומתרגיל, דבאמת נאמרה נבואה זו בתשעה באב, אלא ד'קלקול חשבונות יש כאן, והיינו דכלל ישראל מגודל הצער והצרה נתבלבלו חשבונותיהם ודימו שא' לחדש הוא. והקב"ה נהג עממה בחשבון זה לזכרון גודל צערם, ולכן נכתב כן במקראי קדש. עוד אמרו, משל למלך שהיה יושב ומחשב חשבונותיו באו ואמרו לו נשבה בנך ונתקדש אמר יעשה זה ראש לחשבוננו, והיינו דכששמע על גודל המכה אמר כדאי הוא יום זה למנות על פיו כל חשבונות הזמנים. וכך גם תשעה באב, מחמת גודל המכה אמר הקב"ה כדאי הוא להיות ראש לחשבונות, ולכן נקרא אחד לחודש.

רבינו בדרשותיו (ז' אב תק"צ) מביא את דברי ירושלמי אלו ומסיים עליהם: **"ולפע"ד נראה להוסיף, כיון שעד עתה היה תלויה בדין וביום שנשבר תם עונך בת ציון ומיד מתחיל נחמה, ע"כ מתחיל חודש אחר ונקרא מנחם, כמו שאנו נוהגים, ע"כ קורא לט' באב א' בחודש"**, והיינו דמה שתשעה באב יעשה זה ראש חשבון, היינו במשמעות לטובה, דבט' בו כבר תמה עונן בית ישראל, ושוב מתחיל ביום זה חודש אחר, חודש של נחמה. ונמצא דתשעה באב' הוא אחד ב'מנחם'.

וכן הביא שם הגר"ן שטערן בהגהה שם - מגליון שרשם רבינו על דברי הירושלמי שם במשל הנ"ל שיעשה ראש לחשבונות: **"היינו מה שרגילים לחדש שם החודש מיו"ד אב ואילך לקרוא לו מנחם, וכאילו היום פסק חדש אב ומתחיל מנחם"**.

ועי' בספר מנהגי חת"ס (להגרע"מ סופר שליט"א, עמ' קנז) שמביא שם מחל"א הבחנה נפלאה איך שרבינו עצמו בתשובותיו נהג כן למעשה, והוא באו"ח סימן יב שחתם תשובתו **"עש"ק ב' מנחם ק"פ"**, והנה עפ"י הסימן של 'לא בד' פסח' לא יתכן שיהיה יום ב' אב בער"ש, ובודאי כוננו לב' לחודש 'מנחם'. ועפ"י עיון בלוח היה זה ביום י' מנ"א שחלה בשנת תק"פ ביום ער"ש - והרי לנו איך שרבינו עצמו נהג בעצמו בחשבון זה שבתשעה באב עצמו התחיל למנות חודש אחר, חודש של נחמה גאולה וישועה. ודפח"ח.

נסיים בדברי רבינו עה"ת (חת"ס במדבר הדיבור האחרון בפרשת מסעי) שביאר דהפסוק (ישעיה כו, ט) **"וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשָׁבָתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר לַהֲשִׁמְחוֹת לִפְנֵי אֲמֵר ה'** קאי על שבת נחמו, כי הרי 'חדש בחדשו' הוא חודש מנחם אב המתחדש, בחדשו, תולד' חודש אחר, והוא ביום תשעה באב, ותיכף לאחר מכן בשבת שלאחריה "והיינו שבת בשבתו, שהוא שבת נחמו. יבוא כל בשר להשתחוות בהר בית ה' בראש ההרים בב"א".

א סריאקס לבר
פלוזרכים

פנינים מתורת רבינו

ערוכים בשפה ברורה לשולחן השבת

בקדושה בהזכרת ארץ הקדושה ואנשי קודש, ועיין ריש ספר שפתי ישנים שחבר ספרו בשביל זה שיזכרו על שפתותם הספרים ויהיה סגולה להתקדש.

ואמר הקב"ה שכל כך יתקדשו כלל ישראל, שאם ישמע שם ישראל ישמור ויעשה מצות ה'. וזהו "שמעת ישראל" אם תשמע שם ישראל, "ושמעת בקולו" ע"י הזכרת שם ישראל, ומסיים למשל "כאשר דבר ה' אלוקי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש", בכל ענין וענין, כדי שע"י ההזכרה יתווסף לך קדושה הכי נמי דכוותיה.

העובד את השם ומתכוין גם בשביל עצמו,
הרי זה ע"ז בשיתוף

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (ו, י)

קשה לי, למה נקרא פסוק ראשון קבלת עול מלכות שמים (ברכות י"ג ע"א), והלא אין כאן אלא האמנת היחוד, וקבלת עבודתו מלתא אחריית היא, ותו קשיא לי לפמ"ש בחובת הלבבות (שער היחוד פ"ז) בבירור גמור, שהפחץ והיכולת והנצחיות הכל תלוי באחדות, וכשאמר שהוא כל יכול לצנח נצחים, ממילא אי אפשר בלתי אם יהיה יחיד בחכמה ובתבונה ובדעת, ע"ש. וא"כ הלא ידוע שפירוש מלת הו"ה ית"ש שהוא הו"ה כל ההוויות כולן, ושהוא היה הוה ויהיה, א"כ ממילא הוא אחד, וכן שכבר אמרנו ה' הוא אלקינו, שוב אין צריך לומר ה' אחד, דהיינו ה'.

על כן נ"ל לפמ"ש חובת הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) מי שאינו מיידח מעשיו רק לשמו, ויש לו שום פניה קצת כל שהיא, הרי הוא עובד שיתוף הנסתר, עובד ה' ועצמו. והשתא אתי שפיר, שזהו קבלת מלכות שמים שאנו מקבלים על עצמנו, שאותו הו"ה שהוא אלקינו הוא יהיה ה' אחד שלנו ולא נעבוד עצמנו, ורק נקבל עולו עלינו לכבודו.

תוכחה שלא גבה ליכנס בעבודת השם

לא מורכב וגו' כי אתם המעט מכל העמים (ו, י)

בגמ' (חולין פט). פירשו הכתוב "כי אתם המעט" שאתם ממעטים עצמכם, וכן פירש רש"י.

ומכל מקום נראה לי שהוא תוכחה, שהיה להם להגביה ליבם בדרכי ה', ולא למעט עצמם ולהתאוות לנהוג במנהגיהם, אדרבה, יחשב לעצמו בושה אם ידמה לגוי, כי גבה ודם ונישא הוא בעיני עצמו בן קל חי, ולא להתמעט בעיני עצמו.

(ע"ה דף כ"ח)

שלא יצטרכו להתיר לנו יותר מהצורך או לגדור לנו גדרים

לא תוסיפו על הדבר, וגו', ולא תגרעו ממנו לשמור את מצות ה' אלקיכם וגו' (ד, ב)

וקשה מה שייך לומר שלא לגרוע ושלא להוסיף כדי "לשמור את מצות ה'", הלא ההוספה וההגרעה היא שלא לשמור מצות ה'.

ויל', כי היותנו בעו"ה מקולקלים בעוונותינו, לא די שהוצרכו חז"ל להוסיף כמה גדרים על התורה כדי לשמור המצות, אלא גם לגרוע, דאי לא שרית ליה אתי להתיר לעצמו טפי, על כן צריכים להתיר לו ולגרוע מהראוי, ועל זה הזהיר הכתוב שלא נבוא לידי כך שיהיו צריכים להוסיף ולגרוע כדי לשמור מצות ה', על דרך דכתיב (שה"ש א, ו) "שמוני נוסרה את הכרמים, כרמי שלי לא נטרתי".

(ספר זכרון, לרבינו זי"ע, עמוד ס"ו ד"ה ובינים)

הדברים בתלמודי חכמים זוכים לחיים תיכף ומיד

כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלוקר מקרבך, ואתם הדברים בה' אלוקים חיים כולם היום (ו, ג-ד)

מה שערערו על פנחס שהרג לזמרי, היינו אביזריהו דעון פעור, שלא הטהרו עד היום הזה (יהושע כב, ז), שעשה שלום בין השבטים ונתרצו לו (זכחיים קא), ונטהרו לגמרי. והיינו דכתיב כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלקיך מקרבך, ואתם הדברים בה' אלוקים חיים כולם היום, הנה הדברים היינו הדברים בתלמודי חכמים, ואינם מערערים אחר פנחס, המה חיים כבר "היום" דייקא, הא אותן שאינם דברים ומהרהרים אחר פנחס, נהי שלא נצמדו כאנשי בעל פעור, אך גם אינם חיים "היום" עד אחר זמן שיעשה שלום בין השבטים ואז יחיו כולם חיי עד.

(חת"ס במדבר דף קל"ב ב' ד"ה כתיב, וע"ה ת"מ השלם במדבר קכ"ד ב' ד"ה הנני)

הזכרת ארץ הקודש, מוליד קדושה בלב השומע

ושמעת ישראל ושמרת לעשות, וגו', כאשר דיבר ה' אלוקי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש (י, ג)

המקרא קשי ההבנה, ונ"ל הנה בכל פרשיות הללו שנה ומשלש בתוכחותיו ומזכיר ארץ ישראל בכל פרט ופרט, והוא לסגולה נפלאה כי הזכרת הארץ המקודשת מוליד קדושה בלב השומע, כמו בטומאה ולא ישמע על פיך (דברים כג, יא), וכמו כל האומר רחב רחב (מגילה טו), כן ההיפוך

חייגו:

0733.454.678

1748 1748 1748

ארה"ב:
1-605.615.70.10

טעמו ודאו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש
מתורת מרנא ורבנא החתם סופר זי"ע א

לש"ק אדיש אנגלית צרפתית

כמו"כ תוכלו בקו זה להירשם לקבלת הגיליון,
ואפשרות מענה על מדור 'לחידודא'

קו היכל
החתם סופר

ואתפלל כדת

עבדרי טאני הדורות העפלים בתורת בינו

ואתחנן אל ה':

חשובות נפלאים במנין תקט"ו התפילות

הפני יהושע: תקט"ו תפילות מט"ו אב עד ז' אדר + רבינו החת"ס - מכ"ב ניסן עד יום שני של סוכות שבו נרמז ענין המים, אז מי"ז ניסן ועד תפילת נעילה ביום הכיפורים + האם התפלל משה על זה גם בשבת, ומה דין המועדים

חשבון הפני יהושע - התחיל להתפלל בט"ו אב, ונמשכו תפילותיו עד ז' אדר

בפסוק (ג, כג) 'ואתחנן על ה' בעת ההוא לאמר, ואמרין בדברים רבה (יא, י) 'ומנין שהתפלל משה באותו הפרק תקט"ו פעמים שנאמר ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ואתחנן בגימטריא הכי הוי'. והנה רבותינו האריכו למעניתם בכמה אופנים לחשב את חשבון תקט"ו התפילות אימתי היו, ונביא מעט מדבריהם ומדברי רבינו בענין.

הפנ"י (ברכות לב) כתב דמשה רבינו התחיל להתפלל ביום חמשה עשר באב, זאת שהרי פירש רש"י עה"פ ואתחנן אל ה' 'בעת ההוא' שהיונו אחר כיבוש סיחון ועונו שדימה משה 'שמה הותר הנדר'. והנה ציווי הקב"ה למשה לכבוש את סיחון 'החל רש והתגר בו מלחמה' (דברים א, כד) היה 'כאשר תמו אנשי המלחמה למות', והיינו בט"ו באב [כמבואר ברש"י שם שבו ביום חזר הדיבור למשה], נמצא דבט"ו באב נצטווה לכבוש את סיחון ודימה שהותר נדרו והתחיל להתפלל ע"ז בכל ג' התפילות בכל יום.

והנה מיום ט"ו אב עד ז' אדר ישנם מאתיים ימים עפ"י סדר החדשים אחד מלא ואחד חסר, ט"ז ממנ"א, ועוד ששה חדשים שלשה מהם חסרים, ועוד ז' מאדר, הרי ר'. והנה "אם היה מתפלל משה בכל אותן ימים ג' תפילות בכל יום היה ת"ר תפילות, רק שידוע שבשבת אין היחיד שואל צרכיו וא"כ כשתסיר כ"ח שבתות שהיו באותן ימים של ר' יום, נשא קע"ב ימים ג' תפילות בכל יום הרי תקי"ו, אמנם שתפלת ט"ו בעצמו כיון שלא היה הדיבור מתייחד עם משה אל ביום ולא בלילה א"כ באותו יום ט"ו לא היה מתפלל כל יום שתי תפילות הרי לך חשבון מכוון שתקט"ו תפילות התפלל משה מאותו יום ט"ו באב עד יום מותו שהוא ז' באדר שמת בו בשעת מנחה כדאיתא במדרש, כן נראה לי נכון".

רבינו בדרשותיו: מכ"א ניסן עד יום שני של חג הסוכות

ורבינו כתב בזה שני חשבונות נפלאים מתי היו אלו התקט"ו תפילות. ראשונה מבוארת בדרשותיו (ל' אב תקפ"ו סכה), והוא, דמרים הנביאה הרי מתה ביום י' ניסן (כן מבואר בסדר עולם רבה פ"א), ומחדש רבינו דבשבעת ימי אפלה עדיין לא נסתלק הבאר, וכמו בימי המבול שנדחת המבול מפני ימי אבול של מותשלח (רש"י...) כך גם הכא נדחה סילוק הבאר כל ימי אבלה של מרים הנביאה. עוד נקט רבינו, דתולנת בני ישראל על סילוק הבאר לא היתה כי אם לאחר ג' ימים מעת נסתלקה, וכמו שהיה בעת יציאת מצרים (טו, כב) 'וילכו שלש ימים במדבר ולא מצאו מים' ואז 'וילנו העם על משה'. [ובמקור"א מבאר רבינו (תו"מ חוקת ד"ה ספ"ד דמנחות) הטעם שלא צעקו עד ג' ימים: 'דכללא היא אין הקב"ה משרה לצדיקים בצרה יותר מג' ימים, לכן המהנין ג' ימים וכו' שלא יצאו מצרים המלונות]. ומעתה מתה מרים ב' בניסן, ונסתלק הבאר ב"ז בו, וצעקו ישראל בכ"א בו. ובו ביום היה הכאת הסלע וגזירת הקב"ה על משה ואהרן 'ענין לא האמנתם בי להקדישני'.

ואדאיתנין להכא נמצא דביום כ"א ניסן התחילו תפילותיו של מרע"ה, והתפלל כל יום בג' התפילות על כן, ובחשבון של חדשים אחד מלא ואחד חסר, נמצא דנמשכו אותם תקט"ו תפילות משך קע"ב ימים [מתפילת ערבית אור ל"ב ניסן, ועד אחר תפילת שחרית של יום ט"ז תשרי], ונמצא שכלו ביום שני של סוכות, והוא היום בו נרמז ענין המים בתורה כדאמר' במס' תענית (ב) בתיבת ונסכייה, ומשו"ה היה זה זמן מסוגל למשה לפעול בענין המים, שיענהו ה' משמי קדשו. אלא דכל זה אילו היה מתפלל גם תפילת מנחה, שגם אליה לא נענה אלא בתפילה זו (ברכות ז), ולכן תיכף אחר תפילת שחרית של יום זה, נצטוו משה 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה', כי באמת אילו היה מתפלל מנחה ביום זה המסוגל על המים, היה נענה.

איך נכללו השבתות והא היו בקשת צרכיו בשבת

והנה מה ששינה בזה רבינו מדברי הפנ"י, הוא דמנה גם את ימי השבתות, ואף דאסור לשאול צרכיו בשבת, מ"מ כתבו כו"כ מחברים לדון, דכמו שלענין איסור לשאול צרכיו בג' ראשונות וג' אחרונות (ברכות לד), כתבו הראשונים דבקשת צרכי רבים שרי, ולכן התירו לומר בעש"ל זכרנו בספר חיים וכו' (יעו"ש שו"ע) א"ח קיב ס"א). כך י"ל דה"ה לענין שאלת צרכיו בשבת דצרכי

רבים שאני (וכ"כ בפסקי רבי אליהו מלונדריש ברכות עמ' קד), וכיון שכן, הרי אמר' בגמ' (תענית ט) דמשה רבינו כיון דרבים צריכים לו כרבים חשיב, וא"כ צרכיו כצרכי רבים דמי ונשאלים אפ"י בשבת.

עוד י"ל שהרי לרוחניות כתב הדרישה (א"ח ס' רפח) דשרי לשאול בשבת, (ונחלקו בזה הפוסקים למעשה), ומעתה הרי אמר' בגמ' (סוטה יד) 'מפני מה נתאוו משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י וכו' ונמצא דהוי שאילת צרכי שמים ושרי.

והנה אף שמנה רבינו השבתות מ"מ לא מנה בהם כי אם ג' התפילות אבל לא את תפילות המוספין, והטעם בזה ביאר רבינו (שם עמ' שלג ג) עפ"י דברי רש"י במסכת ע"ז (ד: ד"ה מוספי) דתפילת המוספין אינו אלא דברי שבח וסיפורי מעשה הקרבנות, והרי אינם בכלל הבקשות.

[ויסוד החשבון הלז שכתב רבינו, הוא ע"ד רבו הפנים יפות (במכלתין ד"ה במדרש), אלא דשם הקדים את מעשה הכהת הצור ליום י' ניסן וצידד להכליל גם את תפילות המוספין ע"ש].

לדיעות שבשבת לא התפלל ע"ז, הרי צריך לגרע גם את המועדים

והנה על חשבון הפני יהושע שהשמיט את השבתות, משום דאין לשאול צרכיו בשבת, הקשו רבים, דא"כ אין החשבון עולה שם, שהרי גם ביו"ט אין לשאול צרכיו, וא"כ צריך לגרע כמה ימים נוספים שבהם לא התפלל ונמצא כלה החשבון אחר ז' אדר. ויש שהביא מכאן סמך לדעת המג"א (א"ח קכח סק"ע) דביו"ט שרי לשאול צרכיו.

אמנם בספר ברכה משולשת (להגר"ש עהרליך מגריבאוו, מאמר 30) הביא ליישב באופן נפלא, והוא שהרי נפטר משה רבינו בשבת ז' אדר לעת המנחה [ומטעם זה אנו אומרים צדקתך בשבת במנחה], ועתה לשנחשב חשבוננו של עולם, הרי אם ז' אדר חל בשבת הרי גם ר"ה ויום ראשון ושמיני של סוכות חלים ביום השבת! [עפ"י חשבון אחר מלא אחד חסר], ומעתה שפיר אין צריך לגרע עוד ימים מלבד כ"ח השבתות שחיסרנו.

אלא דאדאיתנין להכא תמוה תמיהה אחרת, והוא דאם אכן חל יום ז' אדר בשבת, נמצא דהוי כ"ט שבתות בין ט"ו אב לז' אדר, וא"כ נגרע יום אחד מן החשבון וחסר ג' תפילות. וצ"ע.

דברי רבינו במקור"א - התפילה התקט"ו היתה תפילת נעילה ביו"כ

עוד מצאנו לרבינו בזה חשבון נוסף בדרשותיו (עמ' שלג ע"ג), שם חישב תחילת תפילותיו של משה רבינו, ביום ט"ז ניסן, שביום י' ניסן נפטרה מרים, ונתלה בזכותה בימי אבילותה, והם מיום י' עד יום ט"ז, ותיכף ביום השביעי לאבלה של מרים, בט"ז בו, נסתלק הבאר וצעקו ישראל והכה משה בצור ונגזרה גזירה. ובו ביום, בט"ז ניסן נתפילת המנחה כבר התפלל משה על ביטול הגזירה [דבחישוב זה מנה ימי אבילותה של מרים בחישוב גם יום י' בעצמו, וביום השביעי ט"ז לחודש כבר נסתלק הבאר. ואכן דבריו לדעיל שמנה ז' ימים מיום י"א צריכים רב, למה לא להתחיל האבילות בו ביום].

ומעתה כשנחשב ג' תפילות ליום מיום י"ז ניסן בנוסף לתפילת מנחה של ט"ז, קע"ב ימים, נמצאו כלים תקי"ד תפילות ביום הכיפורים בתפילת המנחה. ואז - "עמד משה רבינו ע"ה ותיקן תפילת נעילה דיום הכיפורים, והיא התפילה התקט"ו, שאם לא עכשיו אימתי. ע"כ אמר 'בעת ההיא' דייקא בעת נעילת יום הכיפורים". וממשיך רבינו לבאר בזה, "ואמר 'לאמר', השיבני תשובה, כי לחד דעת פ"ק דר"ה (י"ז ע"ב) אין היחיד נענה שוב אחר יום הכיפורים, ואמר לו הקב"ה 'רב לך', יש לך דין רבים כדמסיק פ"ק משה רבינו דרבינו צריכים לו כרבים דמי, ואתה נענה אפילו אחרי יום הכיפורים, ומו"מ אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה".

[ויש לציין לדברי הגר"ז מבריסק (סנטסיל פר' בשלח) דכתב גם הוא דמשה רבינו אז זה שתיקן תפילת נעילה, במלחמת עמלק. ובהו ביאר מקורא קדש 'והי ידיו אמונה עד בוא השמש, דכיון דהיה העם שרוי בתענית, וידי אמונה פירש רש"י דהיינו תפילה, נמצא דאותה תפילה של 'עד בוא השמש' הוא תפילת נעילה ע"ש].

מדור נושא פרסים:

הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות

חידושים ועיונים עיתונותיים ז"ע

לא תשא את שם ה' לשוא: יל"ע איך מותר להשאל על התרומה, והלא נמצא ברכתו שבירך על ההפרשה לבטלה למפרע

שו"ת חת"ס יו"ד סי' כח

גם בין המשיבים בחודש אב תתקיים הגרלה על כרטיס טיסה לציון רבינו החתם סופר

4-1 זוכים כל אחד בסך 500 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

- בנדרים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר" 2. בטלפון 0733.454.678 שלוחה 4 (לאחר בחירת השפה)
- במייל CH3131325@gmail.com

יש לציין, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרוב קדושים

שפוז ערך ז"ע פני צדיקי וצאורי הדורות

הגה"ק מוה"ר מ' בנעט זצ"ל (ב)

סומך על התירו של רבינו בלא להביט בנימוקיו. והתבטאותו על כת"י של רבינו ושמעתי מכבוד מו"ח הג"מ שלמה אלכסנדריי סופר ז"ל ל כמה פיעמים, מה ששמע מפה קודש אביו הק' זצ"ל [הגאון מוה"ר ש סופר מקראקא], שפעם אחת נשלחה שאלה חמורה בשאלת עגונה מבי דינא רבא דק"ק ניקלשבורג, בפקודת מורנא מוהר"ם בנעט זצ"ל שהיה כבר חלש מאוד בשנותיו האחרונות, אל מרן החתם סופר ובאותו יום שהגיע השאלה קונטרס גדול תיכף אחר שינת צהרים השיב החתם סופר, וכשגמר התשובה אמר לבנו האברך הבחור ר' שמואל וואלף [גנום אחיו הנער יניק וזכים הבחור שמעון נ"י היה אז בחורו של אביו] שישלח התשובה לניקלשבורג...

ולאחר שנים הרבה נפגשו מו"ח הגה"ק מקראקא זצ"ל, והג"מ רבי שלמה קוועטש זצ"ל הרב"ד דניקלשבורג בעמח"ס שו"ת חכמת שלמה, וסיפר לו שכשהגיע התשובה הנ"ל לידם ישבו אז אצל מורנא מוהר"ם בנעט זצ"ל בחדר מטתו, כידוע שבסוף ימיו שכב על ערש ערש דיו"ל. וכאשר התפלל על מהירות התשובה, על קונטרס הגדול ששלחו הם, וכל אחד מהבי"ד רצה לראות בראשונה החלטת החתם סופר. אמר מוהר"ם בנעט זצ"ל תנו לי התשובה. ולא עיין רק בסוף התשובה. ותיכף כשראה החלטת החתם סופר להיתרא, פקד על הבי"ד לישב, והתירו האשה להתנסב לכל גבר דיתביצין. ואחר זה עיין עוד בהתשובה. וסברו הבי"ד שמצא איהו פקפוק ושאלו למרנא ז"ל 'והשיב להם חלילה רק מסתכל אני בהכתב לפי שהוא מסוגל ליראת שמים, ע"כ'.

הקדמת הגר"ש שטיינער לדרשות חת"ס, ח"א עמ' 1

החובת הלבבות של אונגאריין

סיפר הגאון בעל וידבר משה לא"מ הגנ"י 'הג"מ רבי פנחס שטיינער זצ"ל אב"ד אילאק] איך היה הגאון מוה"ר מ' בנעט זצ"ל מחבב את מרן הגאון רבן של ישראל בעל חתם סופר זצ"ל, שאמר עליו, שהוא 'דער אונגארישער חובת הלבבות'...

הג"מ רבי יוסף מאיר משה שטיינער זצ"ל, קונטרס בו יכבד אב הנספח לשה"ג החדש הוצאת הר"מ וואלדערן אות ז

חייו ומשפחתו (ה)

צמאונני, וישלח הכתב לאמי תחי', היא תשלח לי בכל פעם על הבי דואר.

ויגדל בעיניו נפש עבדו תלמידו השפל ונבזה, משה"ק פ"פ דמיין

שו"ת חתם סופר ח"ז סימן ט

רבינו מעיד שלא ביקש מרבו הגר"א להתפלל על אשתו הראשונה שתיפקד

כמסופר שהה רבינו עם אשתו זו למשך כ"ה שנים ולא ילדה לו, וכנראה שסמוך לנישואיו חדל ממנה אורח שהיתה מבוגרת ממנו בשנים הרבה. לפנינו מכתב פלא מרבינו בו הוא מעיד ע"ע שלא עורר רחמים על כך, שחשש שמא תנזק אשתו מתחת כן:

... והנה ביצקי מים ע"י בתחילת בואו לבאסקאוויטץ ולא היה לו כי אם בן קטן ובת אחת כמו בת י"ב שנה אהובה לו במעשיה כאמה כן בתה א"א לספר שבחה, ובעוה"א מתה שם, ולא דמע עינו, והיה זה מצדיק הדין בשמחה גדולה ונפלאה אשר לא ראיתי ממנו דוגמתו בתפילת שמחת תורה, אך ביום השבת פר' וירא והוא היה רגיל לעלות לכהן ולמפטיר בכל שבת, וגם באותו השבת שבתוך השבעה לא מנע מהנ"ל, אז באמרו ההפטר זלג דמע אחד מעיניו וקבלו בידו, ומיד חזר ונהפך לאחר ושוב לא נראה בו שום רמז עצבות ולא הזכיר שמה כלל, ולא היה לו ولد אחר לעולם. ולא עשה לזה שום תחבולה, גם כי לדעתי חדל ממנה אורח. ולא רצה להטריח כלפי מעלה לשנות הטבע, כי חיש קל ח"ו יגרם מיתה לאשתו חלילה. ומפני זה גם אנכי לא בקשתי ממנו זצ"ל לבקש רחמים על אשתו הראשונה זצ"ל מטעם הנ"ל וכל שאין דוחק השעה אין השעה דוחקתו (ברכות ס"ד) והרבה ריוח והצלח לפניו ית"ש הוא הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם הוא יגדור פרוצותם ויבנה חורבתם ונס יגונם ואנחותם.

ליקוטי שו"ת חתם סופר (לונדון תשכ"ה) מכתב ט

דרשת רבינו בעת התמנותו ברבנות פרעשבורג בו צופה את פקידתו בבנים

... ודרוש אגדה אשר דרש [בעת מינויו לרבנות פרעשבורג] היה בפרשת השבוע, ובתוך הדברים הבליע אם קהל פרעשבורג היה "דריז" מפני שאולי האמינו שאני "סריס", הכוונה אם אולי נתתם דעתכם בי להושיבני על גפי מרומי כסא רבנות שלכם, שהאמת יען שמנע ה' ממני פרי בטן ולא יהיו הוצאות ביתי מרובים והוקל עול ומשא מעליכם, אם כן חשבתם טעיתם, כי שם לא זכיתי לבנים אבל כאן אני זוכה לבנים ובתים טובים אבנה לי א"ה.

הגר"ש סופר זצ"ל, חוט המשולש עמ' סו

מכתב לרבו רבי נתן אדלר זצ"ל אחר נישואיו

כמסופר בחוט המשולש שהובא בגליון יח הרי שאף שבתנאים של רבינו שהיו בשנת תקמ"ה הוסכם לקיים הנישואין עד חנוכה תקמ"ו אך אז נתרששה עליהם גזירת המלכות שא"א לדור במהעריץ אלא מי שנולד בה, ולא היה רבינו יכול לקיים את שמחת נישואיו, ושלה להשאל בדבר רבו הגר"א אם להתיר את הקשר. ומאחר שלא נתקבל תשובת רבו קיים הנישואין מחוץ למעריץ בסעמיניץ שעל גבול ארץ הגר. וכמה ימים אחר הנישואין הגיעה תשובת רבו להתיר את הקשר. במכתב זה כותב רבינו לגר"א אחר הדברים האלו, כשהוא מסיים "כך גזרה חכמתו העליונה".

פרויסטין. יום ד' כ"ח אייר תקמ"ז לפ"ק

ברכה מבוררת, בחג העצרת, לראש עטרת, גולת הכותרת, הוד תפארת, אדוני מורי ורבי המובהק, המאה"ג מעוז ומגדול, רב האי חסיד שבכהונה כבוד מה' נתן מר כהן צדק, מחזיק כל בדק, נ"י.

אקדמת מילין לצד עילאה עילת קדושת כבוד אמ"ו נ"י אמלל אהלל, אודה לה' אלקים, על כל הטוב אשר גמלו, בהחזרת ספרי קדש בכבוד גדול, למקום משכן כבודו [שאל חזר הגר"א לפפד"מ אחר שגלה מתוכה זה כמה]. ובשנית, כי שמעתי ועלץ לבי בקרבי, אף עצמותי יחליצו יחליפו כח, כי הושיעו ה', להיות יתד במקום נאמן עיר מולדתינו ק"ק פפ"ד, מקום אשר נטה שם אהלו של תורה בתחלה. הנה האמת, כי הקהלה הקדושה הזאת ישמרה האל, אחת היא לאומתה, אין בכל העולם דוגמתה. ומרוב שמחתי אשר נתתי בלבי, כי שמעתי כי פקד ה' את עבדו הנאמן אמ"ו נ"י, לתת לו לחם וטרף נתן ליראייו, על כן מרוב שמחתי, פלטתה הקולמוס הנה אלו הדברים, אשר לא כדת משה לעמוס המלך נ"י בדברים שאינם צריכים. ועתה, הנה אודיעו, כי הגיעו עדי כתבי קדשו בהיותי עדיין מתגורר בק"ק סעמיניץ, איזה ימים אחרי אשר עברו ימי חתונתי, וכך גזרה חכמתו יתברך שמו לעד.

ועתה בקחתי מועד, אחר אשר עברו ימי הלולא בכאן, לייחד כתב לאמ"ו נ"י. התחלנו לעסוק שבוע העברה בפרק כלל גדול, בסוגיא דמונבז, קשה עלי מאוד לא אעצור חיל ולא יכיל הזמן כעת לכתוב הכל. דבר אחד אשאל מאותה סוגיא, מה שכתב רש"י בסנהדרין...

אדוני מורי ורבי, בבקשה רבה, אל ישלכני אחרי גיוו, יש לי הרבה פרוטות וכו', ולכן בהגיע עת כתיבתי, אי אפשר לי להעלות הכל על הנייר, רק בכל פעם מה שאנו עוסקים באותו שבוע, ועכ"פ יגדל נא חסדו עלי, לעיין על כל הנ"ל, להרוות

ענייני דיומא

שביבי אור עיני רבינו ביקושה זו

בנאות דשא

רבינו היה יוצא מידי שנה בשלהי דקייטא לערי השדות, לשאוב אויר צח, היו שנים שבהם נסע למרחצאות פיזונג, ושנים שנסע למקומות אחרים, בעיקר ידוע על שנים רבות שנסע ליערגן, שם ישב בחודשים אלו למנוחה.

אנו מוצאים בדברי רבינו התייחסויות רבות למקומות מנוחתו, ונזכיר רק אחדים מהם, גנון תשובה שכתב "יום ב' ט"ו מנחם תקע"א" (נדפס בשו"ת אבה"ע ח"ב סי' קכ"ה), כאשר שהה למנוחה בעיר ראציסדארף, וכדברי רבינו שם "עתה יצאתי חוצה לאחת מערי השדות לשאוב אויר טוב וריח השדה אשר ברכו ה', וכו', וגם ספרי אינם אתי עמי".

כך אנו מוצאים רבות, למשל בשנת תקע"ט שהה במרחצאות פיזונג, ובתשובה שכתב ב"ד אב של אותה שנה (נדפס בשו"ת יו"ד סי' רפ"ו), הזכיר בתוך דבריו כי אין דעתו פנויה מחמת שמוקף הוא בענינים הנצרכים פה "היות דעתי לנסוע עתה למרחץ פיזונג", מסיום אותה תשובה למדנו שכבר נכתבה ביושבו בעיר פעניג.

מאותם ימים בעיר פעניג של שנת תקע"ט, נשתתרו תשובות נוספות (נדפסו בשו"ת יו"ד סי' ע"ג, ובאבה"ע ח"ב סי' קל"ט), מ"יום י"ז מנחם" [באחת מתשובות אלו הכריע רבינו את פסקו הידוע שחולה הצריך לחלב, מותר לשנותו אחר שעה מאכילת בשר, ובאותה תשובה מצטט גם את מה שאמר בילדותו "כד הוינא תליא" בפני רבו מהר"ג, ורבו קילסו למרות שקטן היה בשנים...]

מסיימים ש"ס

לטובת נשמתו הטהורה
של מרנא ורבנא
בעל החתם סופר זי"ע!

"היכל החתם סופר"
יצא בפרויקט

חלוקת לימוד
הש"ס העולמי

לזכר ולזכות נשמתו הטהורה
של מרנא ורבנא החתם סופר רבינו
משה בן רבי שמואל ודוידל
זי"ע, ובניו ובנותיו, שלא
הניחו זרע של קיימא. ה"ה:
הילד יהודה לייב, הכלה ריזל,
בנו הגד' יוסף יוסף, הכלה
אסתר, זכרונם לברכה

שישי
אל הרשעה

לפרטים והרשמה:

1. באימייל: a0733258665@gmail.com
2. בעמודות "נדרים פלוס" בקופת "היכל החתם סופר"
3. בקו "היכל החתם סופר" אר"ב: 0733.454.678 • 605.615.70.10 שולחן 5 (יש להוסיף באופן ברור: שם, תחנת, נמל, מוסד למידע, מספר הדפים, ופירוט הדפים בשם)

הרבצת תורה והנהגה עם תלמידים (ד)

הרבצת התורה דוקא בקביעת ישיבה לתלמידים

צריך שיתאספו כולם אצל רב אחד (דרשות דף ש"ד טור א'), ובכל עיר צריך מקום להתוועד לומדי תורה (דרשות שם טור ב'), ואף כי יש מעלה בלימוד בבית הכנסת, מכל מקום עדיף טפי ללמוד בבית מדרש, כדי לקבץ התלמידים (דרשות דף שצ"ט טור ד'). ורבינו החשיב מאוד את הישיבות, ואת זכות התורה שבהם, וכלשונו "כל זמן שהישיבות בעולם, אף על פי שהציידים רודפים תמיד ואין רגע בלא פגע, מכל מקום זכות התורה מגין" (דרשות ח"א דף סא)

חשיבות בעיני רבינו הרבצת התורה בישיבה

את הרבצת התורה לתלמידים ראה רבינו כעיקר תפקידו בחייו, וכלשונו במכתבו לבני קהילת לומדי תורה: "כל מגמת חפצי מעודי ללמוד עם אחריים המעט אשר חנני השי"ת עד אשר כה ברכני השם אשר אלי יאספו כל חרד לדבר השם כשתלי זיתים סביב לשולחני כמו רבבות תלמידים השומעים ממני שיעורים כסדרן... והוא הקוטב שהכל עליו סובב" (נדפס בחוט המשולש עמוד פ"ב). וכאשר לימים נבצר ממנו להרביץ תורה לתלמידיו, הוא התבטא בכאב "אם לא אוכל ללמוד עם תלמידים, למה לי חיים!" (ליקוטי חבר בן חיים ריש חלק ב', וזכרונות ומסורות על החת"ס עמוד קע"ט), ולכן גם בזמן חוליו שנבצר ממנו ללמד ברבים, התאמץ ללמד השיעור בלחש לאחד מן התלמידים, והוא מסרו ברבים (ש"ת י"ד סי' כ"א).

שיעורי רבינו בישיבה מידי יום ביומו

בנו בעל ה"כתב סופר" בפתיחתו הראשונה בישיבת פרעשבורג לאחר הסתלקות אביו, קונן ואמר: "מה נורא המקום הזה אשר אני עומד עליו עתה, אשר עמד עליו קדוש עליון חסידא ופרישא אבינו רבינו הקדוש, ולמד עם בני ישיבתו הרמה מדי יום ביומו שיעורים כסדרן בקדושה ובטהרה בלב בוער לכבוד שמו הגדול... ובאיזה מקום ימצא מקום אשר התאחדו בכל יום למאות תלמידים לשמוע הלכה זקוקים דנורא יוצאים מפום ממלל רברבן רועינו אבינו צ"ל הכ"מ" (דרשות כת"ס עמוד קע"א).

חשיבות השיעור היומי בעיני רבינו

רבינו התבטא בהזדמנות אחת לגדול אחד: "אשר אני נכנס לבית המדרש ללמוד לפני תלמיד, אני מרגיש כאילו אני נכנס לגוב אריות" (ספרא רבא דירשאל, עמוד מה). ובנו ה"מכתב סופר" כתב (במכתב לבנו הגאון רבי שלמה אלכסנדר סופר זצ"ל, הובא בהקדמה לדרשות חת"ס): "אי אפשר להעריך העבודה הגדולה בלימוד השיעור עם תלמידיו, בקדושה ובטהרה, ובלב בוער, בכל כוחו, לכבוד שמו הגדול יתברך שמו" (ועי' בחוט המשולש החדש, במהד"ח הוא עמוד שט"ז, שמגודל התלהבותו באמירת השיעור, כשחזר לביתו אחר השיעור היה מחליף כל בגדיו מן המעיל העליון עד החלוק, ואפילו הכובע, כי הכל היה מלא מים זיעה, מרוב התחממותו באורה של תורה).

השיעור היומי

השיעור היומי נמשך כשעתיים (חוט המשולש עמוד קמ"ט), והיו הבחורים נכנסים חבושים במגבעת מיוחדת וחשובה "צילינדר" (ראה תולדות קול אריות' בהוספות עמוד ה-ו, מעשה עם תלמיד רבינו בעל הקול אריות בענין זה). ורבינו לבש לכבוד השיעור "קאלפיק" מיוחד מפרווה (מסודות תורה באירופה בבנינו ובחורבנם' ג' תשט"ז, עמוד תק"ח). ומנהיג חת"ס להגרע"מ סופר פ"ב אות ה'), ואמר השיעור בשמחה עצומה בחדוה וצהלה (שירת משה, וע"ש שפ"א היתה הרבנית מרת שרל ע"ה מוטלת על ערש דוד, והחת"ס אמר תהלים עליה בבכיות גדולות, אך מיד אח"כ התחיל שיעור עיון, ותיכף נשתנו פניו ואמר השיעור בצהלה וחדוה "עד שאין מקום לשער לבשר דוד להפוך מידו כמעט רגע קט"), עד שגם השומעים התחממו ועבדו גם הם את השם בשמחה (המהר"ם שיק בהספדו על רבינו).

מקום אמירת השיעור

שיעוריו של רבינו לבני הישיבה התקיימו בימות הקיץ בבית הכנסת הגדול, שם היה מקום מרווח, אבל בימות החורף לרגל הקור, היה אומד השיעור בבית מדרשו הקטן שנקרא "שיעור שטובע" (מנהגים פ"ב אות י"א), ואף שהיה השיעור שטובע קטן וצר מהכיל, נדחקו שם תלמידים למאות שבאו לשמוע דברי השם (ובחוט המשולש עמוד רע"ב, כתב שעל זה נתכבד רבינו בש"ת י"ד סי' רל"ד שראה בעיניו קיום הגם "עומדים צפופים ומשתחיים רווחים"), ומרוב הדוחק פעמים נתהוה שם ערפל עד שנכבדו ממנו הנרות (מנהגים שם).

האווזה שזכתה לאריכות ימים...

וגלילותיה נהגו להכשיר עופות אלו באכילה (ראה ש"ת שפירי צדק י"ד סי' מ"ב), מפני שכך היתה דעתו של מאור הגולה רבינו החתם סופר זי"ע, א', ומקהילתו פרעשבורג נתפשט ההיתר לכל ערי הונגריה.

כך נהגו רוב יהודי הונגריה וסמכו בעינים עצומות על רבם הגדול החתם סופר. אך אז עלה לכהן פאר כרב העיר מונקאטש הגאון הקדוש רבינו צבי אלימלך שפירא זי"ע, מי שלימים היה אב"ד דינוב, וחיבר את הספה"ק "בני יששכר". ויהיה כאשר זרחה שמשו של הבני יששכר, פרסם דעתו בתוקף שיש לאסור בהחלט את אכילתם של האווזות המפוטמות... ואף חקק כן בספרו בדברים חוצבים להבות אש (ראה אגרא לזכרה פרשת וארא).

דבריו עוררו סערה רבה, אחר שבאותו מחוז שבגלילות הונגריה נהוג היה זה עידן ועידנים למכור ולאכלו כדעת החתם סופר.

אך בעיקר עוררו סערה דבריו שבהם קבע בהחלט כי אין ספק שאווזה לעוטה, דינה כטריפה, ואינה יכולה להיות י"ב חודש. זו היתה טענה חדשה שהפוסקים שלפניו לא העלו, הבני יששכר קבע איפוא כי מרוב העלתה מת הכבד של האווזה, ובלא כבד הרי אי אפשר לחיות יותר ממספר ימים...

דבריו האחרונים של הרב המפורסם ממונקאטש הובאו לידיעתו של רבינו החתם סופר, והתלמידים ציפו עתה לשמוע מה יאמר רבם הגדול על העובדה הנחרצת שקבע הגה"ק הבני יששכר.

ואכן, רבינו החתם סופר שמע את הדברים בכובד ראש, ולמרות שלפי דרך לימודו וקביעת דרך הפסק קבע רבינו החת"ס כי האווזות מותרות, ביקש רבינו לברר גם טענה חדשה זו שהעלה הבני יששכר. וכך מצאו את עצמם יהודי פרעשבורג עוברים ליד ביתו של הרב, ומבחינים כי הרב הקדוש רכש בעצמו אווזה מפוטמת, אותה גידל עתה בחצר ביתו, וציפה לראות מה יעלה בגורלה ואם אכן היא לא תשרוד שנים עשר חודשים---

יום רדף יום, שבועות הצטרפו לחודשים, והנה סוף סוף מסתיימת לה שנה שלימה, שנים עשר חודשים מלאים של גידול ברווז מגושם. וראו זה פלא! האווזה עודנה חיה! נוברת במזון, וכרסה הגדול ממשיך לגדול... היא לא מראה סימני גסיסה ואפילו לא סימני חולשה. אדרבה, תופחת היא כעיסה מחמיצה בחצי תמוז...

ותהום כל העיר.

שליחים מיוחדים פנו עתה להגה"ק הבני יששכר, וטענתם בפייהם 'בא הרוג רגליו'. "הנה רבינו החתם סופר גידל אווזה לעוטה בחצר ביתו, וחיתה יותר מ"ב חודש!!".

אם אלו קיוו כי בעקבות כך יחזור בו הבני יששכר מפסקו החד משמעי, הרי שתקוותם התבדתה תיכף, לאחר מחשבה ענה ואמר הבני יששכר: "בעצם היתה צריכה אווזה זו למות זה מכבר. אך מה הפלא שנשארה בחיים!!? הרי היתה בקודש פנימה אצל החתם סופר!!".

(מקור: ספר הרבי' ר' צבי אלימלך מדינוב, עמוד קמז - קמח, בשם הגה"ק בעל השפע חיים זי"ע, ובשפע חיים רעוא דרעיון ח"ו עמוד ג' ב, ביאר בעל השפע חיים כי דעתו של החת"ס קבעה את הטענה; וכשקבע בדעתו דעת תורה שזו אינה טריפה, נהפך הטבע לחיות כן.)

בהקשר לכך יש לציין גם שמסופר בספר 'בקדושתו של אהרן' ח"א עמוד תקל"ד, כי פעם אחת היה מרן מהר"ד מבעלזא במונקאטש, וביקש מאחד מחסידיו שיישב על כסאו ויאכל ג' כבדים של אווז מפוטם, וזאת כדי ללכלל עצמו במנהגם של יוצאי הונגריה שהתירו הדבר על פי פסק החת"ס).

ד"ר האימניל: k6056157010@gmail.com

בעמודות נדדים פלוס "היכל החתם סופר"

ד"ר הקו שלנו: 0733.454.678 אורח"ב: 1-605.615.70.10

לציון קדשו של מרן החתם סופר זי"ע בפרעשבורג

הקוויטלך יונחו על מקום מנוחת קדשו מידי שבוע

